

s234

North-west Sotho dress and ornament
AN/8/12

b
K34/12

Mahloana, A.J.

1.

D-1k

Dress and Ornament

Banna ba tšwara ditsiba, diala, mefiri le mabethela. Basadi ba tšwara setepa, mosese, ditilwane, difoto, matabetša, sekhono, maseka a ditlhotho a diatla, maseka a maoto le segōlwane. Bana ba tšwara mahabe, mapeka, bodile bja mabjang. Setsiba se a segwa sa direlwa masotwana, se šugilwe se bile se fadilwe boya, sa dirwa ditlhabê. Ditsiba di na le mehuta e meraro, ke tsiba sa pudi sa banna ka moka ba ba rupilego, ke tsiba sa tōla sa mašoboro, ba ba se go ba rupa, ke tsiba sa kwana sa go ya bogwê se se šwaana. Seuwe ditlhabê tša sona di nna di phurulogile, ga di nyakege ge di ka šošobana. Motho wa tsiba sa kwana o ya gabalala ya re ke ge a sa je, a tlotše ka monyana tsokwana, a nanaila, o ya tsebega gore ke mogwe wa dikgomo. O a lelwa legogo a dula mo go lona. Tsiba se sa kwana se be se na le basegi ba sona, ba a lefya. E be e le bothakgabjo bogolo bja bakgonyana ge ba ya bogwê. Tsiba sa tola le ge se sa butšwa go šugeng, ba a ba fa ba apara bare ke mašoboro. Bošoboro bo ke letlhapa, o tla ba a tšwa a yo rupa.

2.

Diala ke mesela ya meswe le dikganô ba e humlotša ba e tlhomela mo thateng e nyane e tshesane ya thupa, ya omela gona, ge e se no oma ba e bofelela ka dithapo ya kadiela. Ba bea mo hlogong ba kadietša gona, ge go iwa dinakeng le menyanyeng ya dingwetši. Mefiri ke tšhipi e ntsho e e rego ke lethale e ngametšwa mo molaleng, ga e aparwe ke matšhalaka (mafošwa ka sešu - mafsega) e aparwa ke bagale. Mabethela ke marapo a mašweu a aparwang mo ditsebeng, a betlwa botsana a tsentšhwa mo mašobaneng a ditsebe. Setepa ke setšwaro sa ka pele sa basadi, mosese ke setšwaro sa ka morago sa basadi. Mosese o na le matlebe a mabedi a e reng ke leleme la noga. Ge motho a sepela o mmetha ka fa le ka fa, wa re pya! pya! pya! Mosese wa Batlokwa o na le matswana a matelele a masoto a e rego ke mafelole a thupa ya letswa. Setepa se boya dikhurung sa kgale, le mosese o khupetša ka morago ka moka. Mesese ya gona bjale e boya ka godimo ga mašago le ditepa di boya ka godimo ga

3.

dikhuru. Ba gona bjale ga ba sa aparwa ditepa le mesese go aparwa ditukwane ba a iphopetša ka tšona. Ditilwane di a aparwa mo manengenetšhanong, mo malokololong a seatla le letsogo, mo go hlakanang marapo a letsogo le letsogo. Ditilwane ke dipheta dia logiwa ka mokgwa o nkego ke wa ge motho a gotlha lôdi. Tša lokelwa ka thapyana e tshesane kudu kudu. Ditilwane di dirwa ka dipheta tše di tshesenyane kudu kudu tša bothatana tša boreletšana. Ditilwane tše dingwe ba aparwa dinokéng, tše ntši. Ba re mosadi o tsebja ka ditilwane ge a phopholwa bošego; fa gongwe a letše le monna o šele, monna wa gage o tla ba phophola, dinōka, ga a humane tše dingwe dinōka di le boršlêdi, o loka seepe goba selepe; a tseba gore tše tša boreledi ke tša monna ga se tša mosadi. Basadi ka moka ba Sesotho ba aparwa ditilwane mo dinokéng; le badumedi ba go tlhotšetša seheteneng ba a di aparwa, di nna ka fa dirokōng. Ge e le mosadi wa motshwari, wa monna wa mohumi, dinoka tše di harela ditilwane tše tšhweu goba tše tala, goba tše tsothwa.

4. Di dira pontšho le ka lefsifsi. Mosadi wa Sesotho ga a tla re ke mosadi a be le ditilwane. Tše dingwe di pheta tša go kadiela ba di bitša mekadi. Di a lekelela ba di aparwa mohla a koša goba kitinki goba ge go bina dinaka; ke tšona tša go tšhepha. Di aparwa tsatši le gobang g bothata moropa o lela. Seaparo se sengwe sa pheta se gona, se a logiwa ya e ba bjaloka seaparo, ya apeša molala le magetla, e konopelwa molaleng ba re ke lerasê. Le yona e aparwa tsatši le go befilego se monate, moropa o lela, batho bak tšhepile ruri. E apeša magetla ka moka, ga ona e le serekelele. Pheta ye go aparwa ke dingwetši tše di sa dirago sebe, e le bannyana ba goroga ka tshwanelo, e bitšwa khungwanê ya ngwetši, e aparwa tikologong ya hlogo fela. E aparwa ke dingwetši fela; tše di se nago bosodi, ke lona lesira la basotho. Ngwetši ye e gorogang e se bang ka tshwanelo, ga ye apare. Dipheta tše dingwe di gona tša go apešwa dialoga, di bitšwa mephathakgwa ya dialoga. Ba a di phathakga ge ba tsene letsokung e le ba bahwinana, ba rotha tsina ya makhura,

ba thobja dithupa, ba phathakgiswa ke bannyana le bomma bona.

5. Difoto di aparwa diatleng, le ditlhatlheng tsa diatla, ke bothakga bja basadi. Le masogana a Sesotho a a di apara ba fiwa ke bannyana kwa dinakeng ge ba bina. Lesogana ge le ka bina botse dinakeng, monnyana o jo ntsha pheta molaleng ba ntse batho ba kgobokane a mo apeša, ke pontšho ya gore o mo kgathhile ge a bina le gore o ya mo rata ke nyatsi ya gage. Nyatsi ke gore phiti, mosadi wa ka ntle, wa ka gae ke wa go nywalwa ka dikgomo. Modiro wa go lokela dipheta ke wa basadi fela banna ga ba o tsebe. Modiro wa go sega ditepa, mesese, ditsiba ke wa banna fela basadi ga ba o tsebe. Di na le basegi ba tšona bjalo ka mafela ga a na le basegi ba ona. Ditepa, mesese, le ditsiba di a rekwa bjalo ka diaparo. Di rekwa ka x dipudi, goba ka makhura a kgomo a maswana. Ditsiba tsa diputi di be di le gona, di rekwa ka dinku le makhura a dikgomo a mafsi. Ge ba nyaka dinkwe, matlalo a tšona, ba di theya ka mogotlha, ba agela pudi lesakana, ba beya dithata tse dišoro tsa gore di di e kgatle ge e re ke yo bolaya pudi, di e robantšhe molala wo; e sešo ya fihla puding. Matlalo a nkwe a rekwa fela ke dikgoši ke yena kobo ya kgoši tsatši la koša ye kgolo e bina. O apara yona a šale e le yo mokgwadi fela.
6. Matlalo a apešwa ke makhura wa e ba boleta bjalo ba be ba reka ditsiba ka makhura e le yona tšhelete. Matabetša ke maseka a go aparwa mo dihlahung tsa maoto ke basadi, mo gongwe ba a bitša matlhaba tlhakhu. Sekhono ke maseka a go dirwa ka x tšhipi ya koporō, sekhono se dirwa gore se phadime se tlotšwa ka makhura sa lala se tlotše, ka bošigo a tšoga a se forotlha sa tla sa phadima botse ya e ba se sehwinana. A dira le sekhono sa molala le sona a lala a se tlotšše ka makhura ka bošigo a se forotlha sa nna sare nadinadi, sa phadima. Dithotho ke ditšhipi yana tše di tshetlhanyana di ya ngenantšhwa ka go lekana ba di ngamela botse ka lefsikana mo lesekeneng. Maseka a dithotho a rekwa ka tšhelete e ntši go fetiša a se nago dithotho, a na le modiro g wo mogolo x kudu. Maseka a rekwa ka nku goba ge e le monna wa mofokotšana a se na ~~phaka~~ dithothō, o reka a /pudi.....

s234

pudi fela. Segolwane ke pheta e aparwa molaleng fela, e lekana molala ka fao e bitšwa segōlwane. Mahabe a logwa ke basadi, a logwa ka lōdi la mmololo, la ~~ki~~ hotlhwa, ba apeya bookgo ba tloša makgophokgopho ka metse ba dira lehabe. Ba a le hotlha ka diatla, mo seropeng.

7. Lodi le lengwe la lehabe ke Boetse. Ba dira ka lona e le letala. Ke sehlae, ba ntšha lodi, ba ntše ba huma, ka morago ba le hotlha. Lehabe le dirwa ke basadi, ba dira dithapo tše dintšhi ba di lekantšha, ba di bofantšha ka thapo e tee, ya e ba thapo tša mašarara tša go lekanela. Lehabe le aparwa ke banenyana ba bannyane le banenyana ba bagolo, mohla a apešwa setepa ke mosadi. Go na le lehabe le lengwe la go tumišega le dirwa ka dithotho, le aparwa ke batsebalegi fela, tšatši le mosetsana a hlalang le a tšewa ka gobane ba senyegetšwe godimo ga lona. Le setepa sa bahumi se gomiwa ka dithotho ka mathoko, sa batseatseana ke se sentšho. Lepška x ke la bana ba banyenyane ba bašimane. Le dirwa ke banna lepeka. Ke setsiba sa go se ngatetšwe. Se dirwa ka tlalo la kgano, la moswe, la pela, le putšane, le setlhora le sona se na le lepeka. Tlopo e tee fela, ge ba tšo rupa ga e botse, ka gobane e tlebe e dirilwe ke banna, ya banna tlopo e dirwa ka lerumo ba le looditše, mošimana a ba fala hlogo tše. Ya basadi e botse, ya go dirwa ke bona. Le banna ba beolwa ke bona, basadi. Ge ba beolw tlopo ba šadiša
8. meriri ya serekelele mo tlhogong, ba e tlotša ka mabu a ba rego ke sehlabana, a go tsetsema, a phadima, basadi ba a se sela ge puka e se ~~ki~~ no hula fa metse a bego a ela. Ba se hlakantšha le makhura ba se tuba gore se tle se kgone go swarana le meriri. Ba mota hlogo ka sona fa go nang le meriri, gore meriri e swane le mabu a e tsetsema, ke sona se se ba kgahlago. Mo godimo ga hlogo ke sehlabana se se tlotšwago, ka fase ga tlopo go tlotšwa monnyana tsokwana wa gakololana le sehlabana. Monnyana tsokwana ke letsoku le lesesane la go se nopelele bohwebidu. Tlopo e dirwa ke masogana, banna, basadi, le mathari; ya bana, ya bakgalabje, ya bakgekolo e go šele ke thetebudi fela. Ya masogana le

- bannyana le banna le basadi e na le dikōbi. Dikobi di swana le dihuku, ke gore ga e jo dirwa serekelele bjale ka ya bakgalabje. Le yona tlopo e na le batsebi ba yona, kuane ye kgolo ya Sesetho ke yona tlopo, ga a ile maeto goba makgotleng e tla eta e bogiwa; ba re na tlopo ye e dirilwe ke mang? Ge a dirilwe ke lešadi o tla eta a tshewa ke batho. Ge ba dira
9. tshumu ba tšea tšie e ba rego ke thathakgophe, ba ngapa gwa tšwa madi, ba tšhatšha thola gwa phekgā, ka morago gwa tšhelwa mošidi wa mmonyane; ga o tloge mo o tloditšeng, le sehlare se ba reng ke madi a kgamane mošidi wa sona ga o tloge; o ya noplela. Se mela maribeng a dinoka, ngwageng wa dipula. Tše dingwe di kgabišo ba di dira mo dihlageng ka ona mošidi ouwe. Makwalana auwe ba a bitša taba-di-tšwa-mahlong. Ba a dira mo dihlageng, ba tlotša mošidi wa mmonyane le gona. Tšhuma ke mothaladi wa nko o moso wa go se tloge. Ke mothaladi yo ~~mm~~ motho a hwago ka ona, le ge motho a sa hlwe a o rata o tla no ba gona. Tshumu e dirwa ke bannyana, ga e dirwe ke banna le masogana, gore ba eketše bothakga bja bona. Basotho ba phula ditsebe ka mmeetlwa wa motlhomo, goba wa motšhe, ba a o fala ge e le wa motšhê, ba katološa letšhoba la tsebe ka go lokela dikgonyana ka e tee ka dipedi ka ditharo ge banyaka go lokela mahlaka ditsebeng. Ge e alafiwe ka selo, ba re ga go na tshwanelo ya gore motho a je dikgomo tša batho ka masusu. Ba re ge motho a ka phulwa tsebe
10. o tla lala a akareditše makhura a tsebe, a humana nkgotlhoya makhura. Ke phōrō ya gore bana ba tle ba ratwe go phulwa ditsebe, ba re re tla akarabetša lekhura. Ge bo esa ba se le bone, ba humane le sego. Ba ripa monwana ge o bolaya fela; ba o ripa ka petlwane, motho a se a idibale, le leino le ntšhwa ka thipa, ba seta marinini ka ntlha ya thipa ya bogale, le ge a re jo'. jo! ba mo tshwara, ba ba ba bona modi wa lona. Ba kgona ba le ntšha. Banna ba bafsa ba tloša ditedu ka legare, bakgalabje ga ba Ge ba beola ditedu ba di tlotša beolwe. ~~kaxxaxadixxaxgaxxaxkaxkaxkax~~ ka lempate, a beolwa ke mosadi wa gagwe ka legare. Letsoku ba le tlola ka mehla la hlwa matsatši a mabedi a mararo, ba le tlhapa. Ge e le selemo ba

s234

10cont.

tlola le lesese, ge e le mariga ba tlola makhura le ka bontsi,
 ba re makhura a bothitho. Ba tlola ge ba robala la lala le
 tlošwa ke mekgopha ya go apara. Batho ba letsoku ba na le
 monkgwana o se bang botse wa tsena pelong, ba ba sa le tlwaelang
 le ka ba ferola diretlo.

ENDS. S. 234.

MM

MM